

Despre ordinea spontană la Hayek

Friedrich von Hayek este, de cele mai multe ori, văzut ca unul dintre cei mai străluciți economiști sau un filosof de mare valoare al politicii. Cu toate acestea, lucrările și teoriile sale nu au fost îndreptate cu predilecție către cele două domenii de cercetare ci, mai degrabă, principala particularitate pe care F. Hayek o are printre filosofii dreptului este acea preocupare pentru deslușirea mecanismului prin care forțele de pe piață interacționează și modul în care motivațiile oamenilor funcționează într-o piață și în societate. Așa cum, chiar Hayek o spune, scopul legii este de a menține ordinea, care se manifestă ca o piață, teoria dreptului lui Hayek derivă din lucrările teoretice ale școlii de economie austriece.

Hayek dorește să construiască o teorie conform căreia legea să derive din relațiile dintre cetățeni. Această idee a fost susținută și de alți precedesori, însă a fost primul care a explicat conceptul de lege drept o „escrescență” a relațiilor spontane ce iau naștere în societate. Legea este produsul unei soluții continue a conflictelor și menținerea ordinii. Iată de unde apare diversitatea legislației (oamenii trăiesc și adoptă decizii în cadrul diferitelor societăți și sub diferite circumstanțe).

Unde pot duce intervențiile în ordinea spontană ori încercările de a dejuca cursul evoluției ? Consecințele sunt deja evidente: inflație legislativă sau legislație complexă, reguli nerealistice care intră în conflict unele cu altele ce încearcă să devină legi. În aceste circumstanțe, conflictele nu tind să se stingă, ci din contră, sunt exacerbate, ordinea spontană fiind înlocuită cu haos

reglat. Societatea își uită valorile, oamenii devin non-creativ, ignoranți, ca și cum nici nu ar mai exista nici un criteriu de auto-evaluare morală. Hayek este critic cu predilecție în ceea ce privește legislația și dezvăluie motivele pentru declinul democrației, care, este de părere, rezidă chiar în democrația însăși. În momentul în care parlamentarii doresc să fie realeși recurg la urmarea unor scopuri personale sau de grup, în pofida interesului general. Aceasta aduce cu sine din ce în ce mai multe reguli, împingând societate într-un stadiu anterior de ordine. După spusele lui Hayek, încercarea de a perfecționa regulile spontane deja existente este „o eroare naturală a constructivismului”, fiind plină de intenții, dar care nu aduc nimic bun.

Hayek distinge între două tipuri de raționalism: raționalismul constructiv și raționalismul evolutiv, asociind cu acestea două feluri de ordine: ordinea planificată și ordinea spontană. Raționalismul constructiv derivă din concepțiile lui Descartes despre dublul accent pus pe deducția matematică sau logică din premise explicite și din modelul mașinilor ca fenomen natural, oricât de complex. Raționalismul constructivist dă naștere ordinii planificate, în cadrul ei producându-se elemente concepute cu unul sau mai multe scopuri pre-definite. Scopul raționalismului constructivist este tocmai acela de a produce societăți și instituții sociale în modul cel mai deliberat cu putință.

Pe de altă parte, importanța raționalismului evolutiv și a ordinii spontane nu pot fi minimizezate, ideea de prestabilit sau planificare neputând fi aplicată acestui tip de raționalism. Organismele, limbajul, piețele economice, societățile sunt exemple de ordini care nu au fost construite: ele au evoluat. Hayek consideră că această distincție între ordini construite și spontane ne ajută la înțelegerea omului și a societății.

Exemplul clasic al unei ordini evaluate sau spontane este piața liberă. Așa cum spune chiar Hayek, „Niciodată nu am construit propriul sistem economic. Nu am fost atât de inteligenți pentru asta.” O piață liberă este aceea în care diferiți indivizi sau organizații au posibilitatea de a-și planifica detaliile activităților, folosindu-se de o abordare raționalistă constructivă, dar care

înglobează o ordine complexă ale cărei detalii nu sunt cunoscute oricui. Această ordine complexă funcționează efectiv datorită unui singur fapt: prețul pieței ca rezultat al competiției transmite informația prin tot sistemul. Este această informație, transmisă prin intermediul prețului, cea care face ca fiecare parte a sistemului să răspundă de restul și să își planifice propriile activități detaliate? Rolul statului și al guvernământului este acela de a crea un sistem legislativ adecvat pentru ca economia descentralizată să poată transmite în bune condiții informații și să permită ordinii de piață să funcționeze corect. Însă, încercarea de a face mai mult decât atât, poate afecta grav mecanismul de formare liberă a prețului prin intermediul pieței. Guvernele nu trebuie să recurgă la planificare amănunțită a economiei sau la administrarea prețurilor, după bunul plac.

De asemenea, gândirea și comunitatea științifică formează o ordine complexă și spontană ce are multe similitudini cu piața economică. A evoluat mai degrabă decât să fi fost construită, operează cu ajutorul unui sistem descentralizat de informații, menținerea transmiterii acesteia fiind principala funcție a guvernării și conține multe mecanisme de auto-corectare care se ocupă de eliminarea erorilor sau elimină greșelile. La fel ca și piața liberă, este de neconceput ca cineva să fii proiectat ordinea științifică, ordine ce a condus la interconectarea cunoștințelor teoretice și empirice.

Potrivit lui Hayek, o ordine trebuie să întrunească trei proprietăți pentru a fi spontană:

- actorii nu construiesc ordinea, ci îi permit să ia naștere din activitățile sale
- ei acționează independent, fără înțelegeri
- cadrul legal ce guvernează comportamentul lor nu determină alegerea acțiunii și nici rezultatul ei

Ordinea spontană ține societatea în mișcare fără a fi nevoie de comandamente de la centru. O societate liberă este ordonată nu fiindcă cetățenilor le este spus ce să facă, ci datorită tradițiilor și instituțiilor moștenite, în continuă evoluție, prin urmărirea propriului interes. Comportamentul oamenilor urmează anumite tipare pentru că au fost acceptați de către societate. Hayek spune că nu este un accident faptul că cea mai mare diferență materială între membrii unei societăți poate fi găsită în lumea a treia, unde orașele (conduse după reguli complexe) se întâlnesc cu satele (care au legile proprii, diferite cele dintâi).

Bibliografie

1. **Hayek, F.A.**, *Economics and Knowledge, Economica IV* (new ser., 1937), 33-54
2. **Hayek, F.A.**, *The Use of Knowledge in Society, American Economic Review*, XXXV, No. 4
3. *Filosofia socială a lui F.A. Hayek*, **Adrian Paul Iliescu** (ed.), Ed. Polirom, 2001
4. **Ashford, Nigel**, *Spontaneous order*, (www.libertyhaven.com/politicsandcurrentevents)
5. **Petro, Sylvester**, *Knowledge processing, spontaneous order and the free market*, (www.libertyhaven.com/politicsandcurrentevents)
6. **Šimašius, Remigijus**, *F. Hayek's Concept of Law: Challenging Present-day Legislation*, (www.freema.org/NewsLetter/miscellaneous/1999.4.hayekr.phtml)